

WYKORZYSTANIE ŚRODKÓW Z UE NA PROGRAM „ZALESIANIE GRUNTÓW ROLNYCH” W WYBRANYCH WOJEWÓDZTWACH I ICH WPŁYW NA ZMIANĘ SPOSOBU UŻYTKOWANIA TERENU

Justyna Cwalińska, Paula Dąbek, Arkadiusz Stankiewicz
Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie

Streszczenie. Celem artykułu jest określenie w jaki sposób wybrane województwa wykorzystywały fundusze płynące z Programu rozwoju obszarów wiejskich 2007–2013 (PROW 2007–2013). Podczas badania wzięto pod uwagę zagadnienie optymalizacji użytkowania gruntów przez zalesienie. Badania przeprowadzono na obszarze dwóch województw – warmińsko-mazurskiego i podlaskiego, które reprezentują obszar Zielonych Płuc Polski (ZPP), z uwzględnieniem ich unikatowych wartości przyrodniczych. Opracowane dane przedstawiono w postaci map, które pokazują chłonność danej przestrzeni wobec PROW oraz występowanie danych gruntów. Na kolejnym etapie prac przeprowadzono badania w gminie Pisz znajdującej się w województwie warmińsko-mazurskim. Określono jak duże jest wykorzystanie funduszy oraz jak bardzo widoczne są efekty inwestycji zalesieniowych w wyniku optymalizacji użytkowania na badanych terenach.

Słowa kluczowe: ład przestrzenny, optymalizacja, grunty leśne, grunty orne, grunty nieleśne przeznaczone do zalesienia

WSTĘP

Optymalizacja użytkowania gruntów jest to wyzwanie, z którym często mierzą się współcześni planiści, organy samorządowe i właściciele władający gruntami. Celem jest zapewnienie bądź wprowadzenie ładu przestrzennego rozumianego jako takie ukształtowanie przestrzeni, które tworzy harmonijną całość oraz uwzględnia w uporządkowanych relacjach wszelkie uwarunkowania i wymagania funkcjonalne, społeczno-gospodarcze,

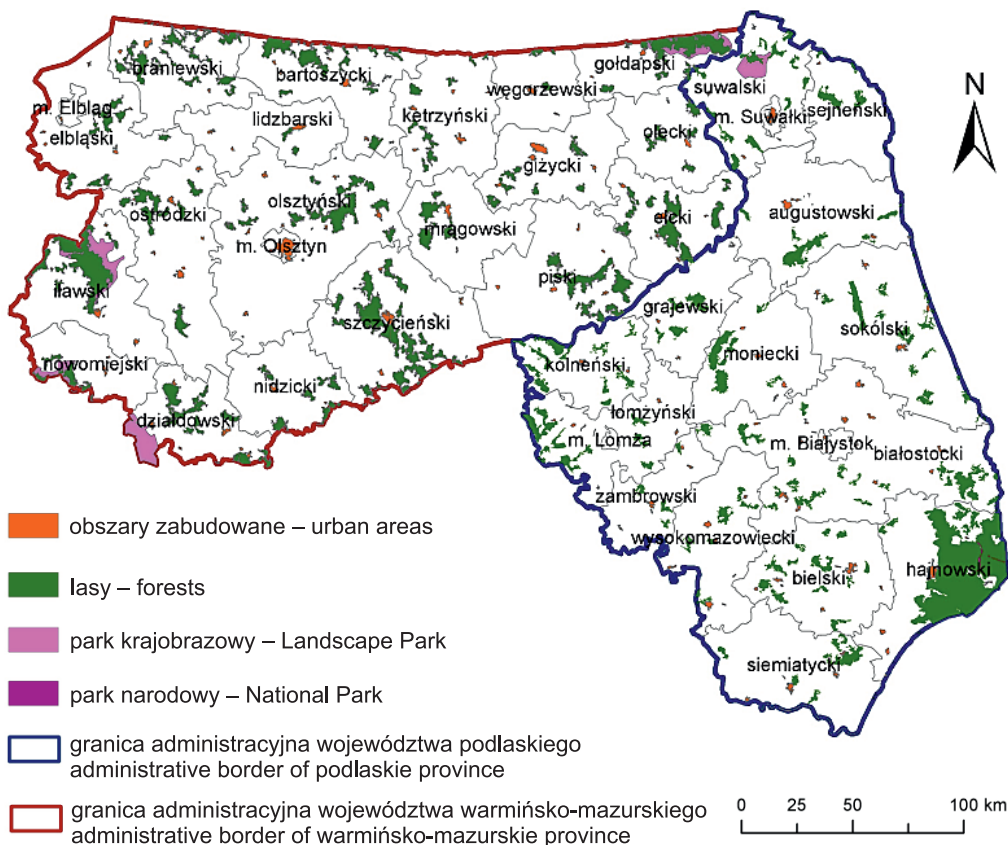

Adres do korespondencji – Corresponding author: Justyna Cwalińska, Koło Naukowe Gospodarki Nieruchomościami, Wydział Geodezji, Inżynierii Przestrzennej i Budownictwa Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie, ul. R. Prawocheńskiego 15, 10-720 Olsztyn, e-mail: kawalinska@gmail.com

© Copyright by Wydawnictwo Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie, Olsztyn 2015

środowiskowe, kulturowe oraz kompozycyjno-estetyczne – art. 2 ust. 1 Ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym [Dz.U. z 2003 r. nr 80, poz. 717 z późn. zm.]. Ładem przestrzennym nazywamy też sposób harmonijnego ukształtowania przestrzeni z uwzględnieniem potrzeb społecznych, gospodarczych, przyrodniczych i kulturowych. Właściwe ukształtowanie przestrzeni zapewnia jej uporządkowanie i zachowanie walorów kompozycyjno-estetycznych. Ład przestrzenny jest nieodzownym elementem zrównoważonego rozwoju [Bański 2008].

Celem artykułu jest optymalizacja użytkowania gruntu. W Słowniku języka polskiego PWN jest ona zdefiniowana jako „organizowanie jakichś działań, procesów itp. w taki sposób, aby dały jak największe efekty przy jak najmniejszych nakładach” [Słownik... 2015]. Optymalizacja użytkowania gruntów poprzez zalesienie polega zaś na wykorzystaniu środków UE pochodzących z Planu rozwoju obszarów wiejskich „Zalesienia” 2004–2006 oraz z Programu rozwoju obszarów wiejskich 2007–2013 z uwzględnieniem zmian w powierzchniach gruntów ornych, leśnych oraz nieleśnych przeznaczonych pod zalesienie na przestrzeni lat 2004–2010 [Główny Urząd Statystyczny 2015]. W analizie uwzględniono wskaźniki powierzchni gruntów ornych, leśnych oraz nieleśnych przeznaczonych pod zalesienie, jak również poziom absorpcji funduszy PROW „Zalesienie” w latach 2004–2010. Badania przeprowadzono w dwóch województwach – warmińsko-mazurskim i podlaskim identyfikowanych jako obszar ZPP ze względu na unikatowe wartości przyrodnicze (rys. 1).

Rys. 1. Mapa poglądowa wybranych województw – dane przyrodnicze

Fig. 1. Visual map of selected provinces – biodiversity data

Źródło: opracowanie własne z wykorzystaniem danych GUS

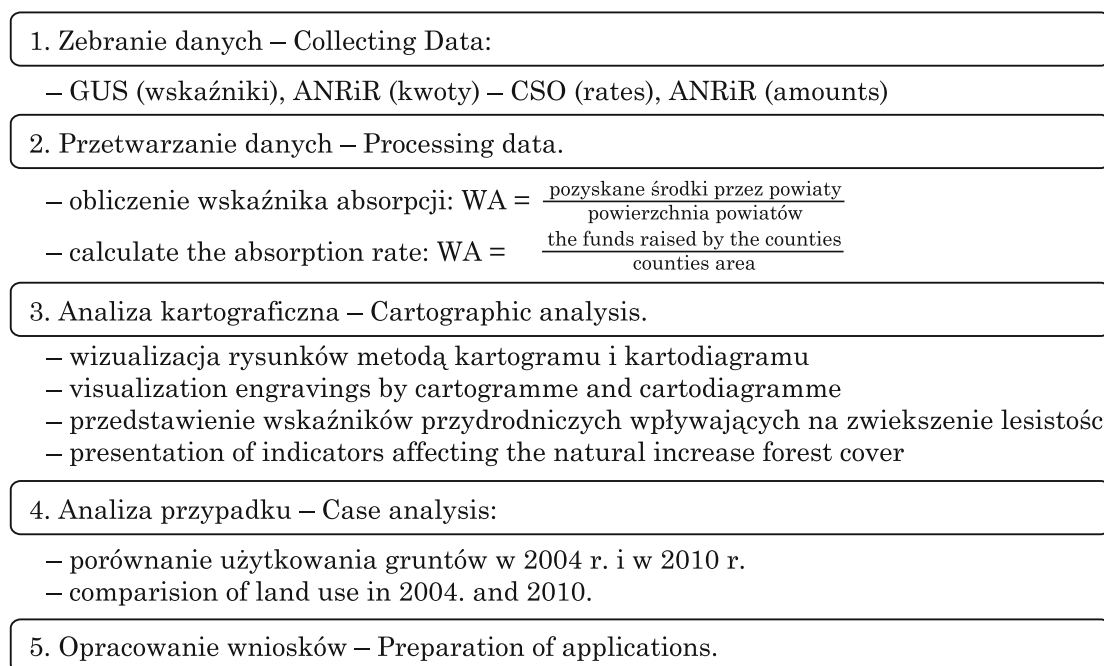
Source: own study based on data from CSO

CEL BADAŃ

Głównym celem było zbadanie oddziaływania programów unijnych na zmianę sposobów użytkowania terenu. W ramach tego celu analizowano wpływ programu PROW na lata 2004–2006 oraz 2007–2013. W badaniach wykorzystano dane do roku 2010. Przedstawiono zrealizowane płatności dotyczące zalesienia z podziałem na województwa z lat 2004–2010. Zaprezentowano obszary chronione i ich powierzchnie na terenie ZPP. W ramach realizacji etapu przygotowawczego do części praktycznej opracowano dane pozyskane z GUS [2015] i ARiMR [2015] i obliczono wskaźnik absorpcji. Przygotowane dane stanowiły podstawę do opracowania rysunków przedstawiających wykorzystanie środków pochodzących z programu PROW „Zalesienia” na obszarze ZPP. Analizy wykonano dla poszczególnych powiatów. W badaniach metodyka opierała się na analizach przestrzennych oraz prezentacji kartodiagramów, zaś wyniki przedstawiono na mapach.

METODYKA I ETAPY BADAŃ

Badania opierały się na analizie użytków gruntowych i ich zmianach na przestrzeni lat (etapy badań zaprezentowano na rys. 2). Czynnikiem wpływającym na zmianę były fundusze unijne z programu PROW „Zalesienie”. Wyniki przedstawiono w formie kartodiagramów.

Rys. 2. Etapy badań

Fig. 2. Steps of research process

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego i ARiMR

Source: own study Own study with a use of data from Cenrtal Statistical Ofiice of Poland and ARiMR

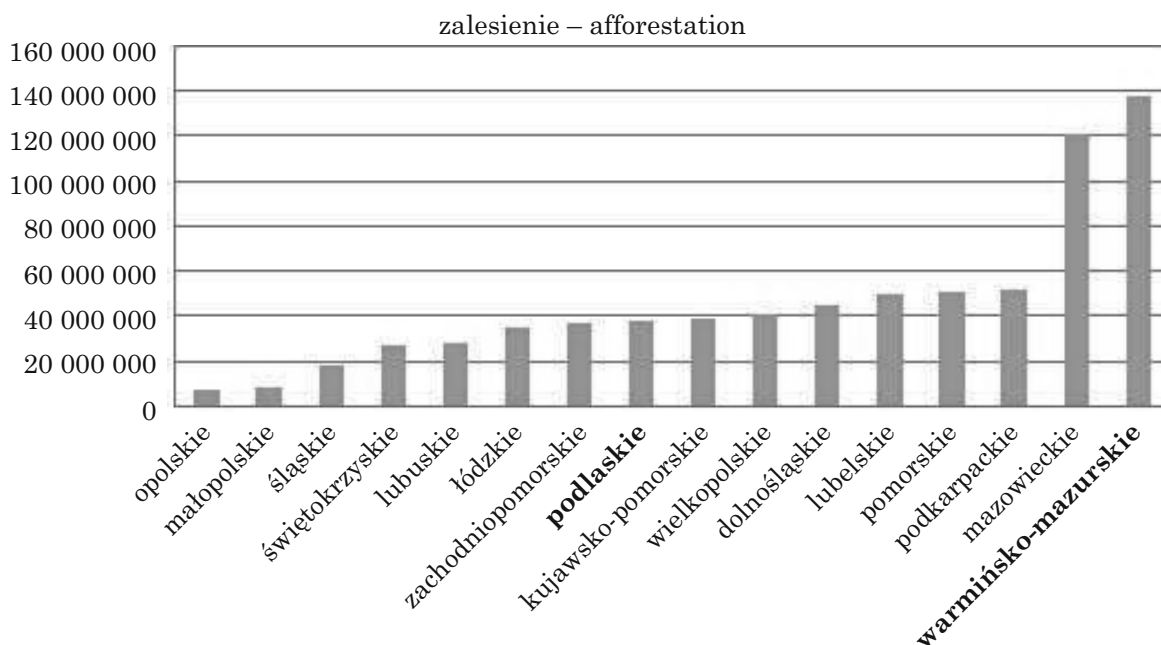
W analizach przestrzennych zastosowano kartogramy oraz kartodiagramy. „Kartogram to mapa tematyczna przedstawiająca wartości wybranego atrybutu obiektów dwuwymiarowych, czyli powierzchniowych, powstających przez podział pewnego obszaru. Granice obiektów są z góry określone, np. przez podział administracyjny, a odpowiadające obiektom wartości atrybutu prezentowane są graficznie, np. barwą lub szrafurą, zazwyczaj z uwzględnieniem podziału przedziału zmienności atrybutu na klasy. Wartości te przyjmują postać względną, są nimi chociażby takie mierniki, jak: liczba ludności na 1 km², zużycie nawozów sztucznych na 1 km², dochód narodowy na 1 osobę.

Kartodiagram zaś to mapa tematyczna przedstawiająca zmienność wybranych atrybutów obiektów przestrzennych, czyli tematu, za pomocą wykresów, np. wykresów słupkowych lub wykresów kołowych” [Portal Geostatyczny. 2016].

CHARAKTERYSTYKA PROGRAMU PROW (GENEZA)

Plan rozwoju obszarów wiejskich 2004–2006 (PROW 2004–2006) jest to dokument stworzony przez Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi. Określono w nim cele, zadania, priorytety i zasady wspierania rozwoju terenów wiejskich. Jednym z celów strategicznych było zrównoważenie rozwoju obszarów wiejskich [Dudzińska 2011].

Plan rozwoju obszarów wiejskich 2004–2006 był głównym źródłem finansowania, który umożliwił zmiany dotyczące sektora rolno-spożywczego [Bułkowska i Chmurzyńska 2007].

Rys. 3. Zrealizowane płatności dotyczące zalesienia z podziałem na województwa w latach 2004–2010 (PROW)

Fig. 3. Payments implemented regarding afforestation with division into provinces in a period from 2004 to 2010 (PROW)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z ARiMR

Source: own study with a use of data from ARiMR

Program rozwoju obszarów wiejskich na lata 2007–2013 (PROW 2007–2013) jest programem unijnym mającym poprawić kondycję sektora rolnego i kontynuacją działań realizowanych w latach 2004–2006. Jednym z jego priorytetowych zadań była eksploatacja środowiska rolniczego w jak najbardziej efektywny sposób z jednoczesnym zachowaniem walorów ekologicznych i bez szkodenia środowisku naturalnemu [Dudzińska 2011].

Program rozwoju obszarów wiejskich na lata 2007–2013 jest dokumentem określającym formę wsparcia oraz zakres tej pomocy dla obszarów wiejskich w Polsce. Na potrzeby tej pracy przeanalizowano okres działania PROW 2007–2013 do 2010 roku [PROWięści 2008].

Jak wynika z danych zaprezentowanych na rysunku 3, najwięcej dotacji dotyczących zalesienia uzyskano w województwie warmińsko-mazurskim. Duży wpływ na to mają słabe klasy bonitacyjne gruntów, gdzie uprawy rolnicze są nieopłacalne. Rolnik posiadający grunty o słabych klasach bonitacyjnych chce jak najefektywniej wykorzystać ten obszar.

CHARAKTERYSTYKA OBSZARU BADAWCZEGO – ZIELONYCH PŁUC POLSKI

Grunty leśne i obszary chronione na terenie ZPP

Ogółem powierzchnia lasów na terenie ZPP wynosi 2 323 995 ha, co stanowi 37% powierzchni tego obszaru. Grunty leśne ogółem zajmują ponad 98% obszarów leśnych. Lasy publiczne są dominującą strukturą własności, bo stanowią ponad 70% wszystkich lasów. Na badanym terenie dominują lasy mieszane i iglaste.

Krajowy program zwiększania lesistości (KPZL) jest równie ważny jak programy PROW. Dzięki wsparciu, które otrzymano z funduszy unijnych, zalesiono większe obszary niż przewidziano to w Krajowym programie zwiększania lesistości [2003].

Na terenie ZPP występuje 13 obszarów objętych ochroną o randze parku krajobrazowego. W województwie warmińsko-mazurskim znajduje się osiem parków krajobrazowych, a w województwie podlaskim – trzy. Parki krajobrazowe zajmują 345 727 ha (5,7%) ZPP, a 243 rezerwaty przyrody – 52 404,54 ha.

W tabeli 1 zawarto formy ochrony występujące na obszarze ZPP wraz z powierzchniami wyszczególnionych kompleksów [Perspektywy ochrony przyrody... 2006]. Największą powierzchnię zajmują parki narodowe, następnie parki krajobrazowe i rezerwaty przyrody. Do innych występujących na analizowanym obszarze form ochrony należą ostoja żubra czy strefy ochrony ptaków.

Tabela 1. Powierzchnie terenów chronionych na terenie ZPP
Table 1. The preserved areas within the Polish Green Lungs

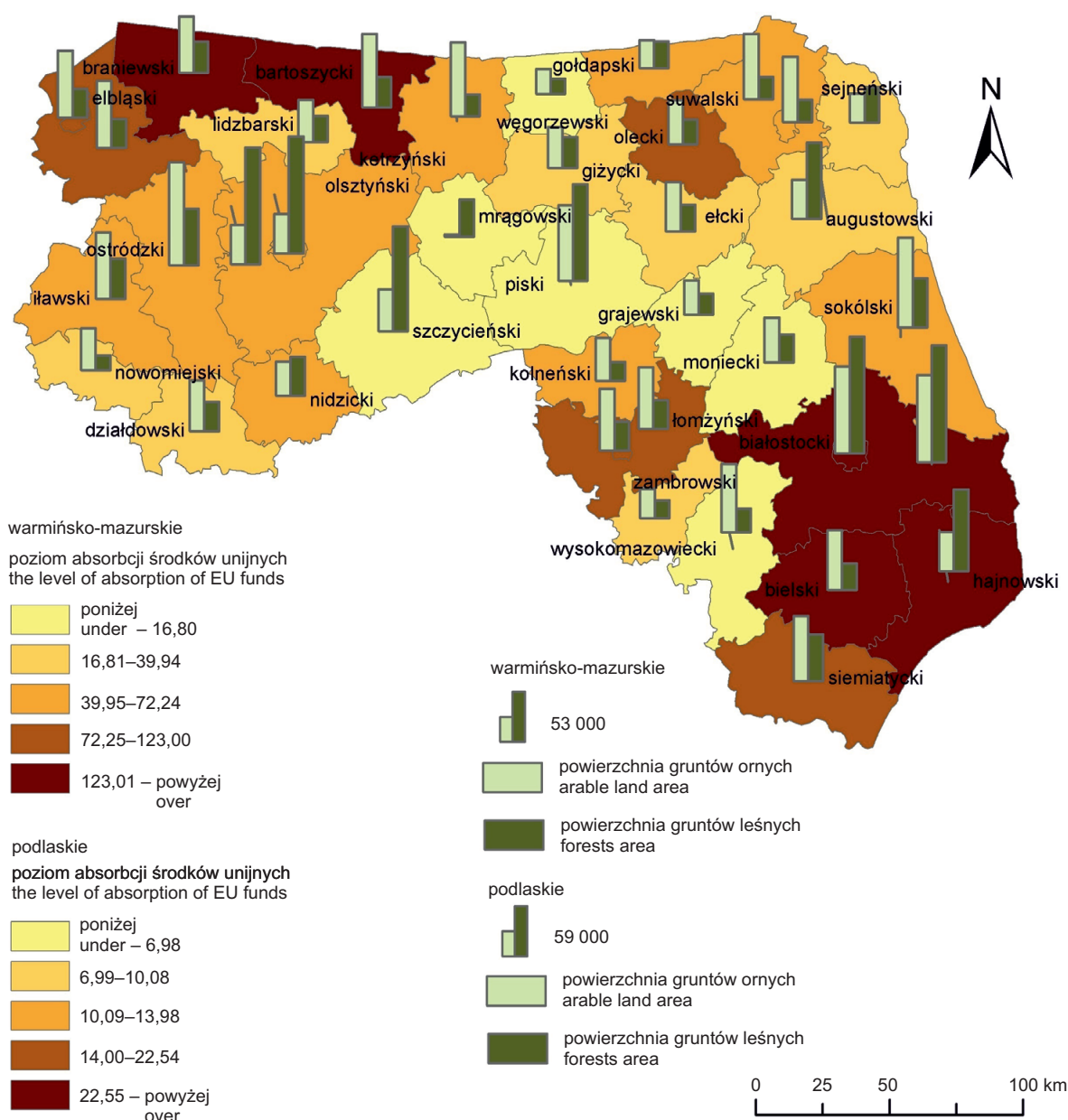
Rodzaj ochrony Type of protection	Powierzchnia [ha] Area [ha]
Biebrzański Park Narodowy	59 223,00
Wigierski Park Narodowy	14 999,50
Białowiecki Park Narodowy	10 517,27
Narwiański Park Narodowy	6 810,23
Razem Parki Narodowe – National Parks Total	32 327,00
Park Krajobrazowy Puszczy Knyszyńskiej	74 447,00
Łomżyński Park Krajobrazowy Doliny Narwi	7 353,50
Suwalski Park Krajobrazowy	6 284,00
Mazurski Park Krajobrazowy	53 655,00
Park Krajobrazowy Wzgórz Dylewskich	7 151,20
Welski Park Krajobrazowy	20 444,00
Park Krajobrazowy Wysoczyzny Elbląskiej	13 732,00
Park Krajobrazowy Puszczy Romnickiej	14 620,00
Górznieńsko-Lidzbarski Park Krajobrazowy	27 764,30
Park Krajobrazowy Pojezierza Iławskiego	25 045,00
Park Krajobrazowy Mierzeja Wiślana	25 812,00
Razem parki krajobrazowe – Landscape parks (total)	42 269,00
Rezerwaty przyrody w woj. podlaskim	17 606,40
Rezerwaty przyrody w woj. warmińsko-mazurskim	31 549,64
Razem rezerwaty przyrody – Natural reservation (total)	49 156,04
Razem wszystkie parki i rezerwaty – Parks and Natural reservation (total)	123 752,04

Źródło: opracowanie własne na podstawie „Perspektyw ochrony przyrody...” [2003]

Source: own study after „Perspektyw ochrony przyrody...” [2003]

WYKORZYSTANIE ŚRODKÓW Z PROGRAMU PROW „ZALESIENIA” NA OBSZARZE ZIELONYCH PŁUC POLSKI

Z uwagi na wysokie wskaźniki wykorzystania środków pochodzących z PROW „Zalesienia” na obszarze ZPP przeprowadzono analizy szczegółowe w odniesieniu do poszczególnych powiatów. Wykorzystano metody analiz przestrzennych i prezentacji kartograficznych, a wyniki przedstawiono na mapach.

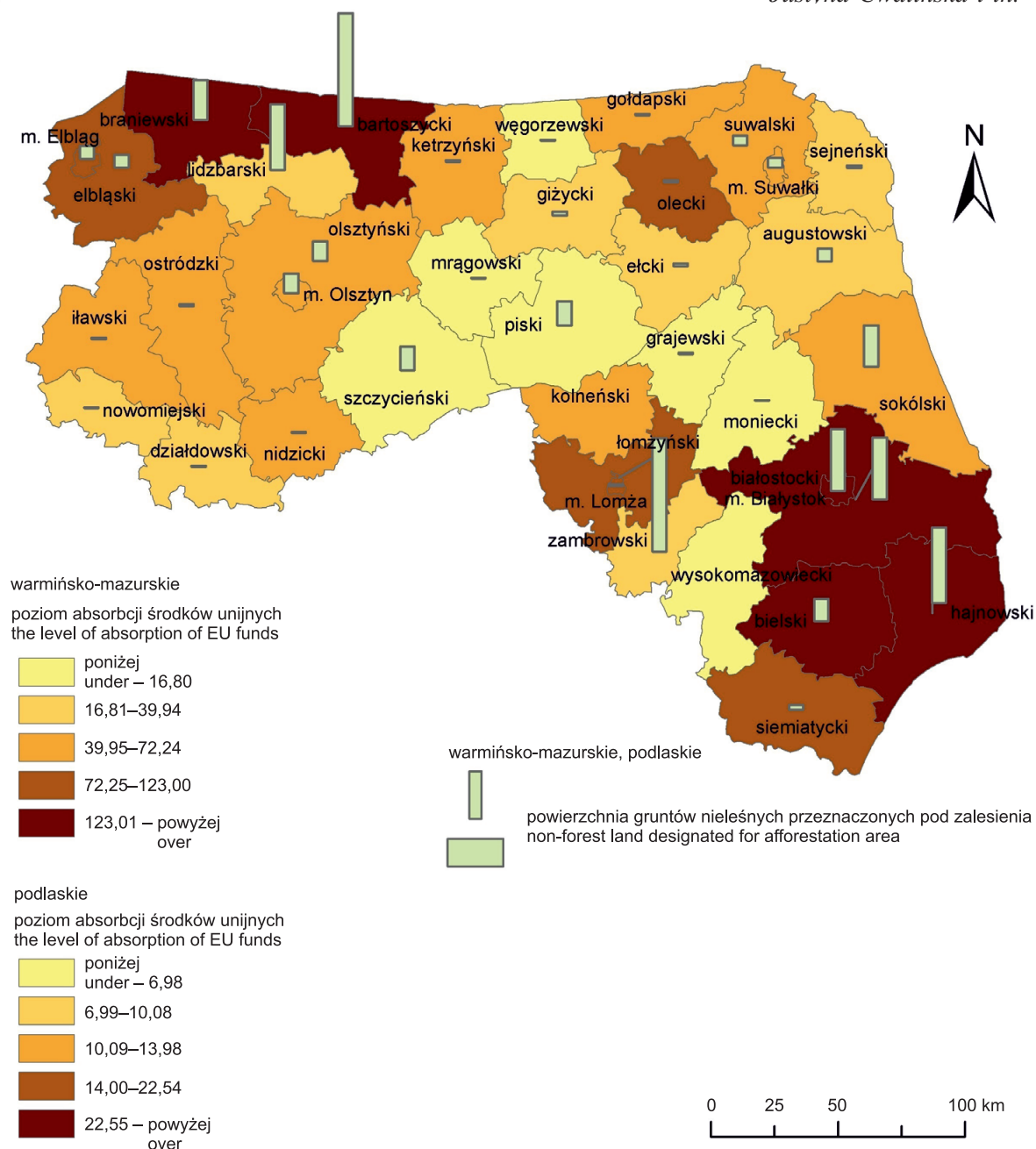
Ryc. 4. Analiza wykorzystania środków UE programu PROW „Zalesienia” 2004–2010 wpływających na optymalizację gruntów w 2004 (grunty orne i leśne)

Fig. 4. Analysis of using the of EU funds RDP program „Afforestation” 2004–2010 affecting the optimization of land in 2004 (arable land and forests)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych uzyskanych z Głównego Urzędu Statystycznego CSO [2015]

Source: own study base on data from Główny Urząd Statystyczny – CSO [2015]

Na rysunku 4 przedstawiono wskaźnik – grunty orne i leśne w roku 2004. Powierzchnia gruntów ornych jest największa tam, gdzie wskaźnik poziomu absorpcji jest wysoki, jednak często powierzchnia gruntów leśnych jest największa tam, gdzie wskaźnik poziomu absorpcji jest na średnim i wysokim poziomie.

Ryc. 5. Analiza wykorzystania środków UE programu PROW „Zalesienia” 2004–2010 wpływających na optymalizację gruntów w 2004 (grunty pod zalesienie)

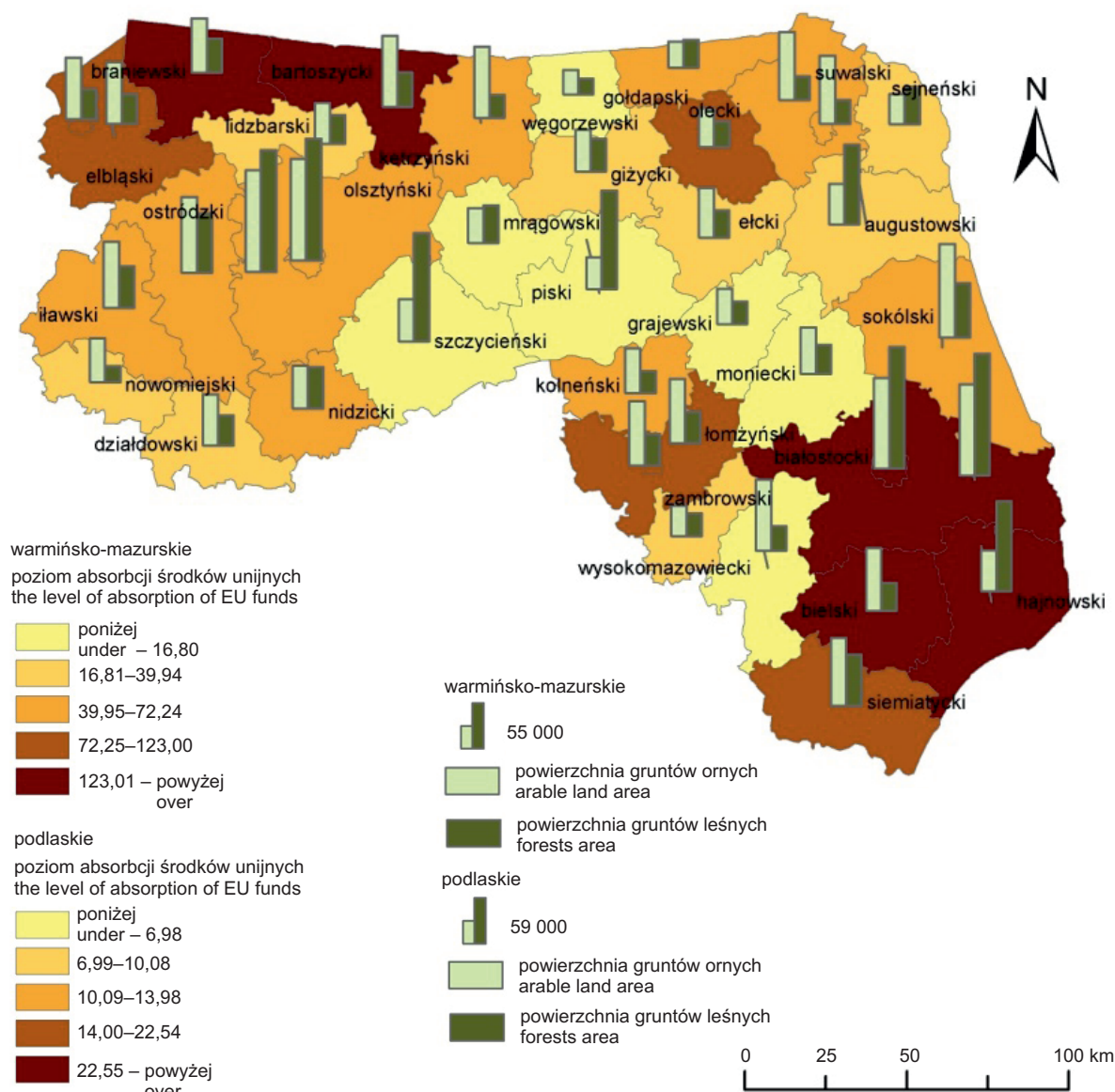
Fig. 5. Analysis of using the of EU funds RDP program „Afforestation” 2004–2010 affecting the optimization of land in 2004 (land for afforestation)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych uzyskanych z Głównego Urzędu Statystycznego CSO [2015]

Source: own study base on data from Główny Urząd Statystyczny CSO [2015]

Na rysunku 5 zaprezentowano wskaźnik – grunty nieleśne przeznaczone pod zalesienie w roku 2004. Duża powierzchnia gruntów nieleśnych występuje tam, gdzie wskaźnik poziomu absorpcji jest na średnim czy wysokim poziomie. Mając na uwadze porównanie danych ze skrajnych lat z przeprowadzonych analiz, kolejne opracowania odnoszą się do roku 2010.

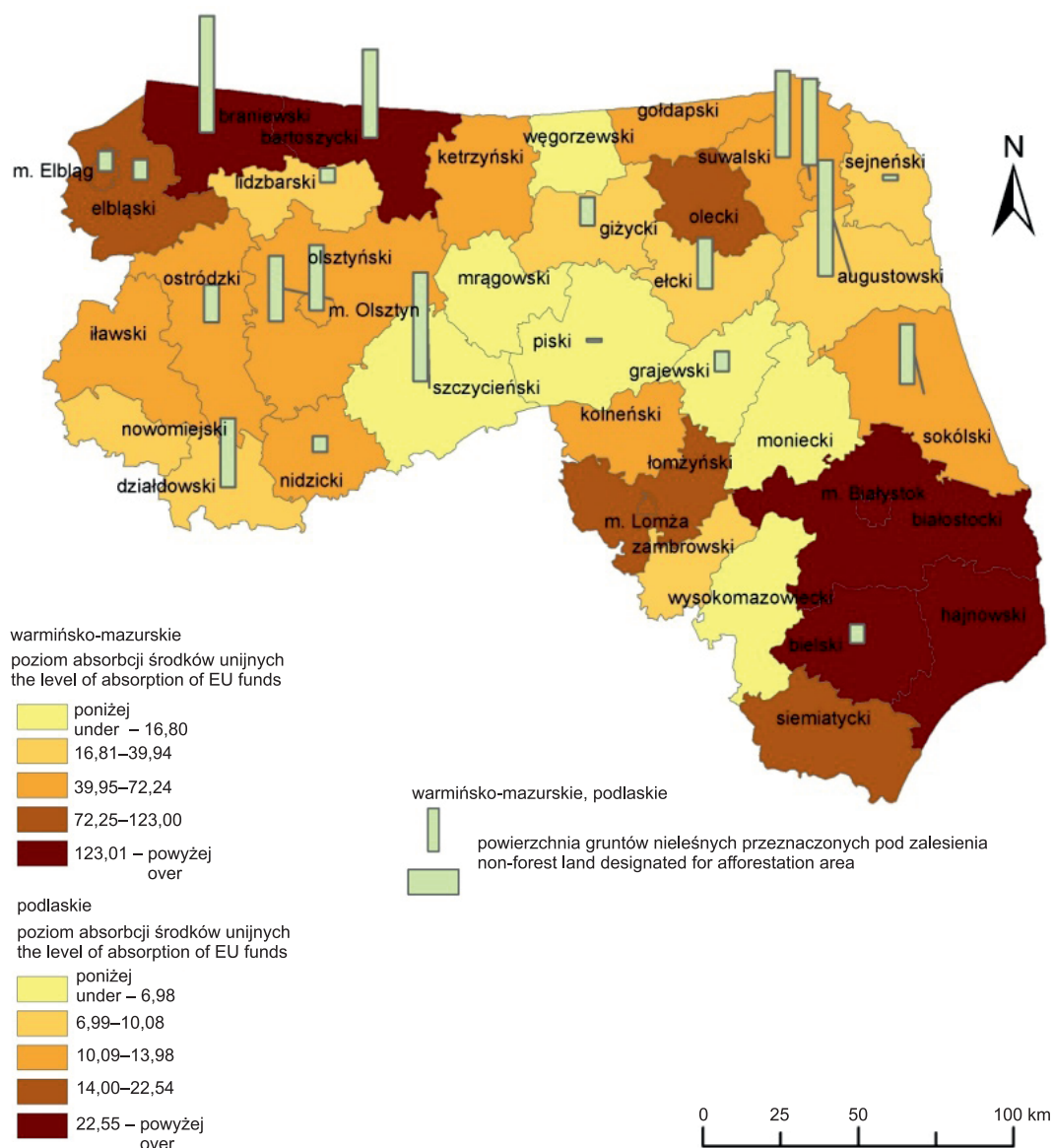
Ryc. 6. Analiza wykorzystania środków UE programu PROW „Zalesienia” 2004–2010 wpływających na optymalizację gruntów w 2010 (grunty orne i leśne)

Fig. 6. Analysis of using the of EU funds RDP program „Afforestation” 2004–2010 affecting the optimization of land in 2010 (arable land and forests)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych uzyskanych z Głównego Urzędu Statystycznego CSO [2015]

Source: own study base on data from Główny Urząd Statystyczny CSO [2015]

Na rysunku 6 przedstawiono wskaźnik – grunty orne i leśne w roku 2010 i porównano go z poziomem absorpcji środków z przedmiotowego programu. Powierzchnia gruntów ornych oraz leśnych jest największa tam, gdzie zaobserwowano wskaźnik poziomu absorpcji na średnim i wysokim poziomie.

Ryc. 7. Analiza wykorzystania środków UE programu PROW „Zalesienia” 2004–2010 wpływających na optymalizację gruntów w 2010 (grunty pod zalesienie)

Fig. 7. Analysis of using the of EU funds RDP program „Afforestation” 2004–2010 affecting the optimization of land in 2010 (land for afforestation)

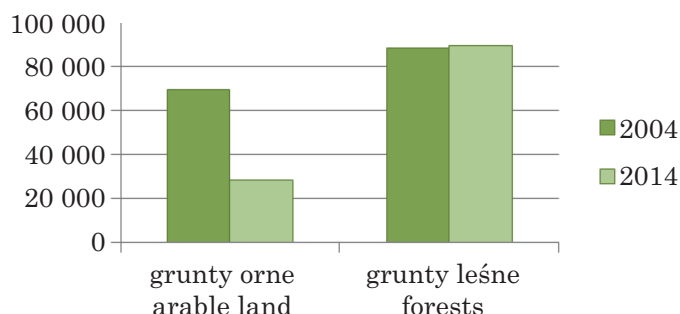
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych uzyskanych z Głównego Urzędu Statystycznego CSO [2015]

Source: own study base on data from Główny Urząd Statystyczny CSO [2015]

Na rysunku 7 przedstawiono analogicznie w odniesieniu do poziomu absorpcji poziom wskaźnika – grunty nieleśne przeznaczone pod zalesienie w roku 2010. Jak wynika z przedstawionego kartogramu, duża powierzchnia gruntów nieleśnych towarzyszy wskaźnikowi poziomu absorpcji na średnim lub wysokim poziomie.

Na ostatnim etapie analiz przeprowadzono badania szczegółowe na obszarze wybranej gminy znajdującej się na terenie ZPP. Na potrzeby opracowania wybrano gminę Pisz z województwa warmińsko-mazurskiego ze względu na dostępność danych i stosunkowo wysoki poziom wskaźników osiągnięty w powiecie piskim. Gmina Pisz należy do grupy

najbardziej lesistych gmin województwa warmińsko-mazurskiego – lasy stanowią tam 45,6% powierzchni. Na przestrzeni lat można też zauważyć wzrost udziału powierzchni gruntów leśnych w tej gminie.

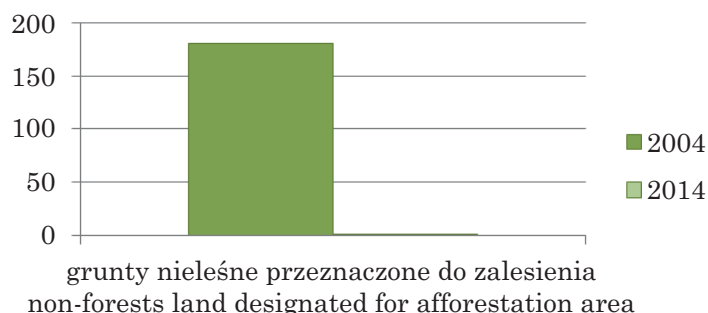
Ryc. 8. Powierzchnia gruntów ornych i leśnych w gminie Pisz [ha]

Fig. 8. The area of agricultural land and forestry in the municipality of Pisz [ha]

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Głównego Urzędu Statystycznego [2015]

Source: own study base on data from Główny Urząd Statystyczny – CSO

Jak widać na rysunku 8, efektem działania PROW jest znaczne zmniejszenie powierzchni gruntów ornych. Powierzchnia ich w gminie Pisz określona na 2010 r. zmniejszyła się o ponad połowę w stosunku do powierzchni z roku 2004. Jeśli chodzi o grunty leśne to zauważalny jest niewielki wzrost w roku 2010 w stosunku do roku 2004. Jest to spowodowane tym, że zalesianie to inwestycja, której efekty będą widoczne dopiero w późniejszych latach.

Ryc. 9. Powierzchnia gruntów nieleśnych przeznaczonych do zalesienia w gminie Pisz [ha]

Fig. 9. The area of non-forest land designed for afforestation in the municipality of Pisz

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Głównego Urzędu Statystycznego [2015]

Source: own study base on data from Główny Urząd Statystyczny – CSO

Na rysunku 9 pokazano, jak zmieniła się powierzchnia gruntów nieleśnych przeznaczonych do zalesienia w gminie Pisz. Powierzchnię tych gruntów w wyniku działania PROW zmniejszono o prawie 100%. Oznacza to, że gmina chętnie i efektywnie korzystała z funduszy pochodzących z PROW dotyczących zalesienia. Analizy uzupełniono o zestawienie tabelaryczne z porównaniem wielkości gruntów leśnych w gminie Pisz (tab. 2).

Powierzchnia gruntów leśnych ogółem w roku 2010 wzrosła o 296,2 ha w stosunku do roku 2004. Grunty leśne prywatne zwiększyły swoją powierzchnię w roku 2010 w stosunku do roku 2004 o 206 ha, co stanowi 70% ogólnego wzrostu powierzchni lasów w gminie.

Tabela 2. Powierzchnia gruntów leśnych w gminie Pisz [ha]
 Table 2. The area of forests in the municipality of Pisz [ha]

Forma własności Type of ownershi	2004	2010
Grunty leśne ogółem Forests in total	28 571,00	28 867,20
Grunty leśne prywatne Private forests	478,00	684,00

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Głównego Urzędu Statystycznego [2015]
 Source: own study base on data from Główny Urząd Statystyczny – CSO

PODSUMOWANIE I WNIOSKI

Z przeprowadzonych analiz wynika, że na terenie ZPP na przestrzeni lat 2004–2010 nastąpiło zmniejszenie się powierzchni gruntów ornych m.in. w powiatach olsztyńskim, ostródzkim, piskim. Może się to wiązać z przeznaczeniem gruntów najgorszej klasy (VI i VIz) pod zalesienie. Nie jest jeszcze widoczna zwiększona powierzchnia gruntów leśnych, ponieważ zalesianie to rodzaj inwestycji, której wyniki nie są widoczne w tak krótkim czasie, jak przyjęty okres analizy. Wyraźnie widoczna jest jednak zmiana na tle gruntów nieleśnych przeznaczonych do zalesienia – diametralnie zmniejszyła się powierzchnia tych gruntów w zachodnio-południowej oraz północno-wschodniej części badanego obszaru. Zaobserwowano również widoczny wzrost powierzchni tych obszarów w południowo-wschodniej części, co oznacza, że te gminy są na dobrej drodze do osiągnięcia optymalnego wykorzystania przestrzeni.

LITERATURA

- Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa (2015). <http://www.arimr.gov.pl> (dostęp: 14.11.2015 r.).
- Bański, J. (2008). Ład przestrzenny obszarów wiejskich ze szczególnym uwzględnieniem oddziaływania gospodarki rolnej. Warszawa.
- Bułkowska, M., Chmurzyńska, K. (2007). Wyniki realizacji prow i spo „rolnictwo” w latach 2004–2006. IERIGŻ – PIB, Warszawa.
- Dudzińska, M. (2011). Porównanie Programu rozwoju obszarów wiejskich na lata 2007–2013 z Planem rozwoju obszarów wiejskich dla Polski na lata 2004–2006 – podobieństwa i różnice, *Acta Sci. Pol., Administratio Locorum* 10, 21–38.
- Główny Urząd Statystyczny (2015). <http://stat.gov.pl/> (dostęp: 14.11.2015 r.).
- Krajowy Program Zwiększania Lesistości (2003). Ministerstwo Środowiska, https://www.mos.gov.pl/g2/big/2009_04/b3ad6cecfb46cc59e76530ba9b9d1575.pdf (dostęp: 14.11.2015 r.).
- Perspektywy ochrony przyrody na obszarze funkcjonalnym Zielone Płuca Polski ze szczególnym uwzględnieniem docelowego kształtu europejskiej sieci ekologicznej Natura 2000 (2006). Białystok, www.fzpp.pl/assets/files/PTOP – opracowanie.doc. (dostęp: 14.11.2015 r.).
- Portal Geostatyczny (2016), <https://geo.stat.gov.pl/definicje> (dostęp: 18.01.2016 r.).

PROWiesci (2008). Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi, <http://www.minrol.gov.pl/Wsparcie-rolnictwa-i-rybolowstwa/PROW-2007-2013/PROWiesci/2008/PROWiesci-miesieczne-wrzesien-2008> (dostęp: 14.11.2015 r.).

Słownik Języka Polskiego PWN (2015), <http://sjp.pwn.pl/sjp/optimalizacja;2569873.html> (dostęp: 14.12.2015 r.).

Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym Dz.U. 2003 nr 80, poz. 717 z późn. zm.

OPTIMIZATION OF LAND USE THROUGH AFFORESTATION

Summary. The purpose of this article is to determine how selected province have used the funds coming from the Rural Development Programme 2007–2013. During the study it was taken into consideration the issue of optimizing the use of land through the afforestation. The study was conducted in an area of two provinces the Warmia-Mazury and Podlasie, which represent the area of “Polish Green Lungs” with the respect to their unique natural values. Compiled data are presented in the form of maps which show absorption of the space in relation to the Programme and the occurrence of the land concerned. The next stage of research was conducted on the territory of the municipality Pisz located in the province of Warmia-Mazury. As a result the article defines how large is the use of the funds and how visible are the effects of afforestation investments, by optimizing land use in the studied areas.

Key words: spatial order, optimization, forest land, arable land, non-forest land designated for afforestation

Zaakceptowano do druku – Accepted for print: 16.11.2015

Do cytowania – For citation:

Cwalińska, J., Dąbek, P., Stankiewicz, A. (2015). Wykorzystanie środków z UE na program „Zalesianie gruntów rolnych” w wybranych województwach i ich wpływ na zmianę sposobu użytkowania terenu. *Acta Sci. Pol., Administratio Locorum* 14(3), 7–19